# חזבאללה והמאבק על לבנון

**אייל זיסר**

בעיצומה של מערכת הבחירות לפרלמנט הלבנוני נשא חסן נסראללה דברים בעצרת אשר התקיימה בבקעת הלבנון. בנאום מתלהם קרא לקהל שומעיו להצביע למועמדי חזבאללה. במסגרת זו ניסה לגייס את אהדת שומעיו באמצעות התייחסות לאויב הישראלי והסביר:

> "ישראל עוקבת היום אחרי הבחירות לפרלמנט בלבנון בדאגה, בחשש, אבל גם תוך כדי שליחה של איומים, תוך כדי שימוש בוועדת החקירה הבינלאומית לסוגיית רצח רפיק אל־חרירי, תוך כדי שימוש בהדלפות ל**דר שפיגל** (שכזכור, פרסם כי חזבאללה מעורב ברצח ראש הממשלה המנוח רפיק אל־חרירי) וכן על ידי ועידות שמתקיימות באוניברסיטת תל־אביב".[1]

אין ספק שנסראללה התכוון לוועידה על אודות הבחירות בלבנון שנערכה במכון למחקרי ביטחון לאומי, ושדבר קיומה כבר פורסם ערב הבחירות. וזה ללמדנו שנסראללה עדיין מתיימר לקרוא את ישראל, אם כי נראה שהוא כבר מבין שיש הבדל בין לקרוא כל דבר שמתפרסם על אודותיו להבין ולהפנים. אחרי הכול, נסראללה התיימר להיות זה שקורא את ישראל טוב יותר מכל אחד אחר בעולם הערבי, וכיום להערכתי הוא מבין שהדברים אינם כך.

סוגיה זו מתקשרת לנתון מעניין שפרסם מכון זוגבי[2] בארצות הברית על אודות הפופולריות של נסראללה בעולם הערבי. זו צנחה בשנה האחרונה מ־26 אחוזים לשישה אחוזים בלבד.[3] לפיכך הוא כבר אינו המנהיג הפופולרי ביותר בעולם הערבי. נתון זה מלמד משהו על מי שאנו בישראל הכתרנו כמנהיג הכול־יכול, כאדם עם מגע הקסם אשר כל דבר שהוא נוגע בו הופך לזהב. החסינות שייחסנו לנסראללה הוסרה, והוא איננו נתפס עוד כמנהיג הכול־יכול. מלחמת לבנון השנייה תרמה לתהליך זה תרומה משמעותית.

בהקשר זה ראוי להשוות את מעמדו של נסראללה ביולי 2009 למעמדו לפני כשבע שנים, באוקטובר 2002. ב־18 באוקטובר של אותה שנה התכנסה בבירות ועידת המדינות הפרנקופוניות בהשתתפות נשיא צרפת ז'ק שיראק ועוד 55 נשיאים

פרופסור אייל זיסר הוא ראש מרכז משה דיין, אוניברסיטת תל אביב

של מדינות העולם; והנה, למושב הפתיחה, בעוד שיראק מברך את היושבים באולם, כמובן כל הצמרת הפוליטית והדתית של לבנון, לפתע פתאום למול עיניו הנדהמות של נשיא צרפת, ולמול מבטיהם של 55 הנשיאים מכל רחבי העולם, התקשורת הבינלאומית, חמק לו חסן נסראללה והתיישב במושב אשר הוכן עבורו מראש בין המופתי הסוני של לבנון ובין הפטריארך המרוני בוטרוס נסראללה ספיר. אירוע זה היה אחד משיאי פעילותו של נסראללה ושיאי חזבאללה באופן כללי. באירוע זה היה אפשר לומר כי בתום דרך ארוכה נסראללה וארגונו לא רק כבשו את לבנון ואת העולם הערבי אלא גם זכו להכרה, ליוקרה ולמעמד בינלאומי רחב. נדמה כי מדברים אלה לא נותר כיום זכר.

מכל מקום, את עלייתו של חזבאללה ומעמדו בלבנון יש להבין על רקע שתי תופעות מרכזיות. הראשונה, עליית כוחה של העדה השיעית בלבנון. עדה זו נמצאת בשולי מדינת לבנון, אולם בעשורים האחרונים על רקע משקלה הדמוגרפי הגובר ותהליכים נוספים אשר עברו עליה, כוחה הפוליטי הולך וגדל. בעקבות זאת בני העדה מבקשים לקבל חלק הוגן ושווה בעוגה הלבנונית. חלוקת הכוח המחודשת אשר בוצעה לאחר מלחמת האזרחים בלבנון (1975–1989) ועוגנה בהסכם טאיף, קיפחה למעשה את העדה השיעית. כך בפרלמנט הלבנוני המבוסס על חלוקה עדתית של הצירים, השיעים מיוצגים על ידי 15 אחוזים בלבד מן הצירים, 27 מתוך 128, ואילו משקלה של העדה בלבנון הוא ככל הנראה כפול, וייתכן שאף יותר מכך. עד שלא תבוא סוגיה זו על פתרונה, לבנון לא תשקוט. אמנם תהליך עלייתה של העדה השיעית היה מתרחש גם ללא מעורבותם של חזבאללה ואיראן, אולם כיום חזבאללה רוכב על גל מחאתם של השיעים ועל מאווייהם הלגיטימיים לזכות בנתח גדול יותר מהעוגה הלבנונית. כך חזבאללה כיום הוא למעשה המוציא והמביא בעדה השיעית. בלי להבין סוגיה זו אי־אפשר להבין באמת את עלייתו של חזבאללה לגדולה.

תופעה שנייה שיש להזכיר כדי להבין את כוחו ואת מעמדו של חזבאללה בלבנון היא המשטר האסלאמי באיראן ומאווייו האסטרטגיים באזור. עוד בתקופה הספווית והקג'ארית היו לאיראן אינטרסים בלבו של המזרח התיכון. בשנות השבעים המשיך השאה הפרסי את המסורת הזו, ולאחריו גם המשטר המהפכני האיראני. החיבור בין האינטרסים האסטרטגיים של איראן ובין שאיפותיה של העדה השיעית בלבנון בא לידי ביטוי במצע האידאולוגי של חזבאללה, אשר פורסם בשנת 1985. אכן, עוד מראשית ימיו של הארגון הוא הצהיר כי מטרותיו הן שתיים: המטרה הראשונה – הפיכתה של לבנון לרפובליקה אסלאמית בדמותה של הרפובליקה האסלאמית באיראן, ויצירת ים אסלאמי מטהראן עד חופי הים התיכון. מטרה זו מבקש חזבאללה להשיג בהסכמה, בדרכי שלום ובאמצעות קונצנזוס עם שאר העדות בלבנון, ולא באמצעות כפייה. המטרה השנייה נוגעת למאבק בישראל.

מאבק זה אמור להימשך עד שחרור ירושלים וחיסולה של הישות הציונית. שתי מטרות אלה, אשר חזבאללה עדיין מחויב אליהן, משקפות את שני ההיבטים של פעילותו וזהותו – ההיבט השיעי וההיבט האיראני־אסלאמי.

כאמור, בשנת 2002 נסראללה בוודאי היה יכול להסתכל אחורה בסיפוק רב. מאוסף של תאים או כמיליציה קטנה בראשית שנת 1982 אשר עיקר גדולתה היה בביצוע פעולות טרור נגד הכוחות הזרים אשר נכחו על אדמת לבנון הפך הארגון לתנועת המונים מובילה, חשובה ולגיטימית, אשר לצד הזרוע הצבאית שלה פועלת גם זרוע אזרחית, פוליטית וכלכלית מרשימה. תהליך זה בוצע תוך כדי גילוי פרגמטיות ונכונות להסתגל למציאות המשתנה בלבנון. בשנת 1989 קיבל חזבאללה את הסכם טאיף, אף שכאמור, ההסכם עצמו מקפח את חלקה של העדה השיעית, ולמעשה מכפיף את לבנון להסדר סוני־מרוני. מאוחר יותר החליט חזבאללה להשתתף בבחירות לפרלמנט הלבנוני ולשלוח את אנשיו לבית הנבחרים. כל הדברים האלה הם ביטוי לפרגמטיות ולנכונות להתמודד עם מציאות חברתית משתנה זו.

במרכז הישגיו של הארגון עומדת הפיכתו מגורם צבאי־טרוריסטי לגורם כוח בזירה הפוליטית הלבנונית בעל ממדים כלכליים, חברתיים ופוליטיים. בנוגע למרבית הלבנונים, ודאי בנוגע למרבית השיעים, היבטים אלה חשובים הרבה יותר מאשר ההיבט הצבאי. כך למשל בשנות השמונים כאשר נשאל צעיר שיעי מדוע הוא הולך ומצטרף לחזבאללה, התשובה הייתה בדרך כלל: הם באו אל הכפר, כמה לוחמים על קומנדקר, עם סרט על הצוואר ועם תת־מקלע, וזה הרשים אותנו הילדים, שהתרוצצנו יחפים בסמטאות העפר של הכפר, ואנחנו רוצים להיות כמוהם, להשיג משהו בחיינו. כיום זו אינה התשובה אשר נשמע מצעירי העדה כאשר יישאלו מדוע הם תומכים בחזבאללה. כיום תהיה התמיכה מבוססת על הרצון להשתלב כפקיד בכיר או כעורך דין באחת החברות הכלכליות של חזבאללה. למעשה הארגון הפך כיום לגורם ה־networking אשר ניתן להשתלב דרכו בשוק העבודה הלבנוני. לחלופין יסבירו לנו אנשי העדה כי חזבאללה הוא זה אשר מקיים את מערכת החינוך עבור ילדיהם ואת מערכת הרווחה והבריאות עבור משפחתם. מנגנון זה, אשר הוקם בעזרתה הנדיבה של איראן, הוא גורם חשוב בשמירה על הפופולריות של הארגון בקרב השיעים בלבנון ובטיפוחה.

בשלב השני השתנה חזבאללה מתנועה חברתית, כלכלית ופוליטית הפועלת במרחב השיעי לארגון השיעי המוביל והחשוב בלבנון. זאת עשה תוך כדי ניצול התמיכה הפיננסית האיראנית ותוך כדי ניצול חולשת המתחרים, בוודאי חולשתו האישית של נביה ברי, מנהיג ארגון אמל, הארגון השיעי הנוסף הפועל בלבנון.

ואכן, במשך השנים נהיה חזבאללה הארגון הגדול והחשוב ביותר אשר מייצג את השיעים בלבנון. חזבאללה, שהביא ללבנון תפיסה דתית ותפיסת עולם זרה

למרבית האוכלוסייה השיעית בלבנון, ואשר עד היום אינה מקובלת על חלק גדול ממנהיגי הדת השיעיים במדינה. על רקע זה בשנות התשעים תמכו בארגון שלושים אחוזים בלבד מהשיעים, ואילו בשנות האלפיים אחוז תומכיו בקרב בני העדה השיעית מגיע לשבעים עד שבעים וחמישה אחוזים. בבחירות המוניציפליות הראשונות שהתקיימו בלבנון לאחר מלחמת האזרחים בשנת 1998 זכה חזבאללה לרבע מהמושבים בעיירות ובכפרים השיעיים, ואילו בבחירות בשנת 2004 כבר שלט על שמונים אחוזים מהמגזר המוניציפלי השיעי, כלומר נהיה הגורם החשוב והמוביל בעדה השיעית.

על בסיס ההישג הזה החל חזבאללה מאז שנת 2003 לקרוא לשינוי שיטת הממשל הלבנוני. קריאות אלה התגברו במיוחד על רקע פלישת ארצות הברית לעיראק והבאת הדמוקרטיה לעיראק. במסגרת זו חזבאללה מבקש לבטל את הסכם טאיף או למצער להכניס בו שינויים משמעותיים ולכונן בלבנון שיטת בחירות וחלוקת כוח דמוקרטית, אשר על פי הערכותיו של חזבאללה, תהפוך את הארגון לכוח הפוליטי המרכזי ואת השיעים – לעדה החשובה במדינה.

על רקע כל אלה אפשר לומר כי בהיבט התוך־לבנוני דרכו של חזבאללה רצופה הצלחות. בהקשר הישראלי עד מלחמת לבנון התמונה דומה. לשיא הצלחתו מול ישראל הגיע חזבאללה במאי 2000, עם נסיגת צה"ל מרצועת הביטחון. הישג זה ביטא נסראללה בנאום "קורי העכביש" אשר נשא בעיירה בנת ג'בל באותו החודש:

> "כמה מאות מלוחמי חזבאללה אילצו את המדינה החזקה ביותר במזרח התיכון להניף את דגל התבוסה. תמה התקופה שהציונים הפחידו את הלבנונים ואת הערבים. הישות הציונית חיה בפחד לאחר התבוסה שנחל צבא הכיבוש מידי לוחמי ההתנגדות האסלאמית בלבנון. פחד זה שורר לא רק בצפון פלסטין, אלא גם בלב תל־אביב, בעומק פלסטין הכבושה. ישראל שברשותה נשק גרעיני וחיל אוויר שהוא החזק ביותר באזור, ישראל זו חלשה יותר מקורי עכביש".[4]

בהקשר זה ראוי להדגיש כי חזבאללה אכן הצליח לקעקע שתי הנחות יסוד שהתבססו עליהן יחסי ישראל ומדינות ערב עד אז. לפי הראשונה, אין "מוקאומה" – התנגדות מזוינת למדינת ישראל, לצד מדינה ריבונית ומתוכה. מדינות ערב היו צריכות לבחור בין "התנגדות" ובין היותן מדינות ריבוניות. זאת הייתה הדילמה שעמדה בפני ג'מאל עבד אל־נאצר בשנת 1956, וזו הדילמה שעמדה בפני חסין מלך ירדן בספטמבר 1970 ("ספטמבר השחור") והסורים בשנת 1974 בחזית רמת הגולן. בשלושת המקרים הכריעו המדינות לטובת היותן מדינות ריבוניות ולא ארגוני טרור או התנגדות.

לפי הנחת היסוד השנייה ביחסי ישראל־ערב, אם מדינה ערבית מבקשת לזכות מחדש בטריטוריה שאיבדה במלחמה עם ישראל, אם היא מבקשת להתקבל

כחברה בעולם המערבי, עליה לעשות שלום עם ישראל. במשך שנות העימות עם ישראל ברצועת הביטחון ובמאי 2000 הצליח חזבאללה במידה מסוימת לקעקע את שתי הנחות היסוד האלה. ראשית, הארגון הוכיח כי אפשר לנהל מאבק מזוין, "מוקאומה", נגד ישראל מתוך מדינה ריבונית בלי שמדינה זו תפגע. כך יכול להיות מצב שהדרום בוער, ואילו בבירות החיים ממשיכים כרגיל; שנית, חזבאללה הוכיח כי אפשר לקבל בחזרה שטחים שאבדו במלחמה גם בלי לעשות שלום עם ישראל. יתרה מזו, אפשר לזכות ביוקרה בינלאומית גם ללא הסכם והכרה בישות הציונית.

לאחר נסיגת ישראל מרצועת הביטחון החל חזבאללה להפנות את עיקר מרצו להשתלטות על המערכת הלבנונית. כך בשנים 1992–1996 ביצע חזבאללה 1,030 פיגועים לאורך רצועת הביטחון. בשנים 1996–2000, עד הנסיגה, עלה המספר ל־4,060 בקירוב. משנת 2000 עד 2007 ירד מספר הפיגועים ל־27 בקירוב. למעשה משנת 2000 ביצע חזבאללה פיגועים רק כדי להזכיר כי הוא עוד משמר את המאבק המזוין, אך כאמור, משאביו הושקעו בעיקר בזירה הלבנונית פנימה. באמצעות יצירת הרתעה המבוססת על זרוע טילים מסיבית הצליח חזבאללה ליצור מצב שישראל אינה עומדת בדרכו ואף מסכימה לכללי המשחק, שלפיהם אחת לכמה שבועות מבוצע פיגוע נקודתי נגד חייליה לאורך הגבול.

בשל זרוע הטילים של חזבאללה שאלה ישראל את עצמה פעם אחר פעם אם יש צורך להגיב על הרג של חייל ישראלי לאורך הגבול, כאשר על כף המאזניים עומדת סכנת מלחמה והכנסת מאות אלפי אזרחים ישראלים למקלטים. התשובה לשאלה זו הייתה שלילית. קברניטי המדינה חשבו כי זהו מחיר שלא ראוי לשלם אותו בעבור פיגועים נקודתיים. בהקשר הזה יש להזכיר את הדברים שאמר נסראללה ביום החטיפה עצמו:

> "המנהיגים הישראלים המצויים כעת בשלטון ומי שאחראי להם הם מנהיגים חדשים. אולמרט הוא ראש ממשלה חדש, וישנו גם שר ביטחון חדש. לכן אני מבקש לייעץ להם, לפני שהם מתכנסים לישיבה היום ב־20:00 בערב, להחליט על אודות תגובתה של ישראל לחטיפה, שמוטב להם לשאול בעצתם של ראשי ממשלה קודמים ושל שרים לשעבר על אודות ניסיונם של אלה בלבנון. כאשר מישהו עוד חדש אפשר לעבוד עליו. לכן, כדי שלא יעבדו עליהם, מוטב להם לשאול ולבדוק ולוודא בטרם יקבלו את החלטותיהם".[5]

ללא ספק, כאשר שרי ממשלת ישראל קיבלו את ההחלטה להגיב באופן נרחב לחטיפת החיילים ב־12 ביולי, אולי הם ידעו שיש לחזבאללה 12 אלף טילים, אולם כמה מהם ודאי לא הבינו את משמעותו של נתון זה.

אשר למלחמה עצמה, מן היום הראשון טענתי כי חזבאללה הולך לספוג מכה קשה ולשלם מחירים גבוהים משום שחלק ניכר ממאמציו מוקד בזירה

התוך־לבנונית, בבניית המאחז בתוך העדה השיעית. כל הדברים האלה אכן התבררו כנכונים; ובכל זאת, בראיית חזבאללה רבים הישגיו במלחמה. אלה משתקפים בדבריו של חסן נסראללה ב־22 בספטמבר 2006, בנאום הניצחון ה"אלוהי" שלו:

> "אנחנו חוגגים היום ניצחון אלוהי, היסטורי ואסטרטגי. אחרי הכול, האם יש מישהו מבינינו שהעלה על דעתו כי כמה אלפים מבניכם, אנשי ההתנגדות הלבנונית, יצליחו לעמוד איתן במשך 33 יום על האדמה הערומה והגלויה, חשופים מתחת לפני השמים לחיל האוויר החזק ביותר במזרח התיכון? לעמוד למול ארבעים אלף קצינים וחיילים ישראלים, למול ארבע חטיבות מובחרות ושלוש אוגדות מילואים? למול הטנק הטוב ביותר בעולם? למול הצבא החזק ביותר באזור? האם יש מישהו מכם שהעלה על דעתו שכמה אלפים מבניכם יתייצבו ויילחמו באויב בנסיבות כה קשות, יצליחו לסלק את אניות המלחמה מן המים הטריטוריאליים שלנו, להשמיד את טנקי המרכבה, שהם פאר היצירה של התעשייה הישראלית, ואת המסוקים הישראליים, ולבסוף להפוך את חיילי החטיבות המובחרות של האויב לעכברים מפוחדים ומבוהלים? האם מישהו העלה כל זאת על דעתו שעה שהעולם כולו, ובייחוד העולם הערבי, נטש אותנו ושעה שלבנון מפולגת ומפוצלת ואיננה מתייצבת כאיש אחד מאחורינו?"[6]

אכן, חזבאללה טעה בהערכת תגובתה של ישראל לחטיפת חייליה. נסראללה אף הודה בטעות זו, לא העריך שהחטיפה תביא למלחמה, לא רצה ולא חזה את המלחמה. זו הייתה מלחמה שנכפתה עליו. בראייתו מטרותיה מבחינת ישראל היו מרחיקות לכת, כמו שהצהיר ראש הממשלה אהוד אולמרט, בזמן המלחמה בעת דיון בכנסת ב־17 באוגוסט 2006:

> "רק החזרת החיילים החטופים תפסיק את הפעולה. ישראל תנהל את הלחימה נגד חזבאללה כל זמן שיידרש כדי להחזיר את החיילים החטופים וליישם את החלטה 1559 במלואה, וליישם את המתווה שנקבע בהחלטת ראשי מדינות ה־G8 – החזרת החיילים החטופים ללא תנאי, פירוק חזבאללה והפסקת האיום של ירי הטילים על ישראל".

יכול להיות שבמסמכים פנימיים דברים נאמרו אחרת, אבל אלה הדברים שראש הממשלה אמר בכנסת. לפיכך בראיית נסראללה, ארגונו שרד את מה שנתפס כאיום ישראלי לחסלו או לפגוע בו באופן אנוש. יתרה מזו, בספרות, בנאומים ובמאמרים שכתבו אנשי חזבאללה, הסבירו כי הארגון שרד לא רק ברמה הפילוסופית אלא גם ברמה הצבאית ולראיה – מערך הפיקוד והשליטה שלו הוסיף לתפקד. בהקשר זה זכורה העובדה כי תוך כדי נאום נסראללה ובעיתוי מושלם הזמין מנהיג חזבאללה את תושבי בירות להסתכל דרך החלונות ולראות את הפגיעה באניית חיל הים "חנית". קיימות עוד דוגמאות רבות לכך שמערך זה המשיך לפעול עד היום האחרון למלחמה.

היבט חשוב נוסף בהקשר זה הוא העובדה כי מערך ההסברה של חזבאללה לא נפגע. ביומה הראשון של המתקפה של ארצות הברית בעיראק בשנת 2003 הודיע ערוץ הטלוויזיה אל־ג'זירה כי עתה יובא נאום של צדאם חסין לרגל תחילת המתקפה מצד ארצות הברית. הושמע ההמנון של עיראק, נראתה תמונתו של צדאם עטוי כָּפייה, ולאחר משפט הפתיחה: "באסם אללה אל־רחמן אל־רחים" נעלמה התמונה. מאוחר יותר נקטע השידור עוד ארבע פעמים, וברור היה שיכולתו של המשטר העיראקי להעביר את מסריו באמצעות מערך התעמולה שלו נפגעה קשות. במלחמת לבנון המשיך לפעול ערוץ הטלוויזיה של חזבאללה – אל־מנאר – עד היום האחרון, ולשדר מסרים לעולם הערבי ולמדינת ישראל עצמה.

מבחינת חזבאללה, גם ירי הטילים היה מוצלח. כך נורו עד היום האחרון של המלחמה כ־4000 טילים. בראייתו ככל שנקפו הימים, בלחץ הירי ובשל אי־הצלחתו של צה"ל להפסיקו, החלה ממשלת ישראל להוריד את רף הציפיות מהמלחמה. כמו שהסביר נסראללה באחד מנאומיו:

> "בהתחלה אמרו שנפרק את חזבאללה מנשקו, אחר כך הם מדברים על כך שהם מסתפקים רק בחיסול והשמדה של היכולת הרקטית, ולא בחיסול כלל התשתית שלנו. בכל יום הם מורידים את סף הציפיות, וכעת הם מודים שהם אפילו לא יכולים לחסל את הכוח הצבאי של חזבאללה, אלא הם רק רוצים להחליש ולהכאיב לנו, ולהרחיק אותנו עשרה או עשרים ק"מ מן הגבול".[7]

ללא ספק, גם בראיית חזבאללה, הוא ספג מכה קשה, אבל הסיבה שלשמה צבר 12 אלף טילים הוכיחה את עצמה, שכן ישראל הנמיכה את רף הציפיות שלה. בראייתו, בסופו של דבר ממשלת ישראל היא זו שמצמצה ראשונה, שכן לא יכלה לעמוד בהמשך המצב שבמשך 34 ימים מיליון אזרחים ישראלים וחצי נמצאים במקלטים. כך שלפחות מבחינה זו השפעת הטילים עבדה.

גם הלחימה הקרקעית נתפסה, בראיית חזבאללה ובעלי בריתו הסורים, כמוצלחת. ב־16 באוגוסט 2006, יומיים לאחר סיום מלחמת לבנון, שיגר נשיא סוריה בשאר אל אסד מסר של איום ואזהרה לישראל בעקבות מה שהיה אז בעיניו ניצחון של חזבאללה:

> "בשנת 1982 פתחה ישראל במלחמה נגד לבנון. כוחותיה פלשו למדינה זו, ובתוך ימים אחדים הם כבר נמצאו בפאתיה של בירות ועלה בידיהם לכבוש אותה. לעומת זאת, היום, חמישה שבועות מאז פרוץ המלחמה, עדיין ישראל שקועה במלחמת התשה ומקיזה את דמה במאמץ נואש לכבוש כמה מאות מטרים פה וכמה מאות מטרים שם, ואפילו בכך איננה מצליחה. אין ספק שהישראלים הפכו מושא ללעג, איבדו את אמינותם, שאיננה קיימת עוד... האמת היא שבשנת 1982 הפער הטכנולוגי בין ישראל ובין הצד שמנגד, עם הלבנונים או עם הפלסטינים שנלחמו נגד ישראל, היה קטן מהפער שיש היום. היום ישראל חזקה הרבה יותר, אבל ההבדל הוא בכוח הרצון להילחם, שאז לא היה וכעת יש לנו כוח רצון, כמו שהוכיחה המלחמה האחרונה".[8]

את כל אלה יש לשים כמובן בצד הזכות. אמנם חזבאללה ספג מכה קשה, אבל כאמור, בראייתו היו לו גם הישגים רבים, אותם ודאי יבקש להדגיש כאשר ישאל את עצמו כיצד להיערך לקראת המלחמה הבאה.

בה בעת, כאשר אנו שואלים את עצמנו מה קרה בעקבות מלחמת לבנון בזירה התוך־לבנונית וכן מה קרה בחזבאללה מאז יש לומר כי המלחמה מצטרפת למעשה לאירוע חשוב לא פחות – "מהפכת הארזים" אשר התחוללה בפברואר 2005 והייתה נקודת מפנה בהיסטוריה של לבנון. בחודש זה בעקבות רצח ראש ממשלת לבנון רפיק אל־חרירי, שסוריה הואשמה בו, החלו הפגנות רחבות היקף, ואלה הביאו ליציאת הכוחות הסוריים מלבנון. מאז לא שבה סוריה למלא את התפקיד החשוב והמוביל אשר מילאה עד אז בלבנון. מלבד זה, התגבש קונצנזוס עממי המקיף את מרבית תושביה של לבנון ואחד ממסריו הוא: "לא לחזבאללה".

בנקודה זו החלו צרותיו של חזבאללה בזירה הפנימית. ביטוי מרכזי לכך היה העובדה כי אישים לבנונים שונים תקפו בפעם הראשונה בפומבי את הארגון. עם זאת, יש לציין כי "מהפכת הארזים" יצרה גם הזדמנות עבור חזבאללה, שכן הסורים, לצד היותם גורם אשר סייע לחזבאללה, פעלו לא פעם כדי להגביל את כוחו, בייחוד כי אינם רוצים בהשתלטות חזבאללה על לבנון. כיום הוסרה "תקרת הזכוכית הסורית" במידה רבה.

צרותיו של חזבאללה בזירה הפנימית החריפו בעקבות המלחמה בקיץ 2006. המלחמה הסירה את מגע הקסם שהיה לחזבאללה, פגעה – ועדיין פוגעת – בתדמיתו של נסראללה כחסין מפני טעות ומפני כל פגע. נסדקה דמותו של נסראללה כמנהיג המסוגל להוביל את המערכה נגד ישראל, כמנהיג אשר ברשותו קיימות התשובות המוחלטות לישראל, ואשר באותה נשימה גם מבטיח שקט, ביטחון ויציבות לתושבי לבנון.

יתרה מזו, המלחמה חשפה את מעורבותה של איראן באופן אשר לא נודע כמותו עד אותה עת וכן היא חשפה את האיום שחימושו של חזבאללה מציב על המערכת התוך־לבנונית. מבחינה זו נוצרה מציאות חדשה ובעייתית עבור חזבאללה, שכן בעבר הסתמך על שתי רגליים – הזירה הלבנונית והמאבק בישראל, ואילו כיום הרגל השנייה נקטעה. בשלוש השנים האחרונות לא פעל חזבאללה לאורך הגבול, ואף לא הגיב על חיסול ראש הזרוע הצבאית שלו עמאד מורנייה (פברואר 2008), שהארגון מייחס אותו לישראל. מלבד זה, לא סייע חזבאללה לפלסטינים במבצע "עופרת יצוקה" (דצמבר 2008־ינואר 2009).

עם זאת, בסופו של יום, כאשר אנו בוחנים את היכולת הצבאית של הארגון, הרי שהיא התחזקה והשתפרה. מבחינה זו, שאלה של סיבוב נוסף היא שאלה שבהחלט עומדת וקיימת, וכמו שאת הסיבוב הקודם איש לא רצה, ואיש לא חזה, הרי שגם בנוגע לסיבוב הבא אלה יכולים להיות פני הדברים.

אשר לזירה הלבנונית מבית, המאבק על לבנון נמשך. שלב חשוב במאבק זה היה הבחירות לפרלמנט הלבנוני ב־7 ביוני שנת 2006. לכאורה הסבו הבחירות תבוסה לחזבאללה, אולם כאשר בוחנים את מספר המצביעים לארגון בפועל ולא את מספר הצירים, מה שמכונה בארצות הברית The Popular Vote, מתברר כי למעשה חזבאללה ותומכיו קיבלו כמעט 66 אחוזים מקולות הבוחרים. בשל שיטת הבחירות הלבנונית תורגמו אלה לפחות מחצי מושבי הפרלמנט הלבנוני, 51 מתוך 128. בשעה שיריביו של חזבאללה קיבלו 33 אחוזים מן הקולות, וזכו ל־71 צירים מתוך 128. דבר זה ייתכן משום שבאזורי בחירה שונים מרוניים או יוונים־אורתודוקסיים למשל בבטרון או בקורה או במקומות אחרים בלבנון, כדי להיבחר לפרלמנט די היה למועמד לזכות ב־5,000–4,000 קולות בערך, בה בשעה שבדרום לבנון נדרשו כמה ממועמדי חזבאללה לזכות במאתיים אלף קולות כדי להיבחר לפרלמנט. לפיכך יש לתת את הדעת גם לנתון זה אשר לכוחו האלקטורלי של חזבאללה ותומכיו, ולזכור כי הדמוגרפיה עדיין פועלת לטובת חזבאללה וכי המאוויים הלגיטימיים של השיעים עדיין קיימים מתחת ומעל לפני השטח.

מכל מקום, הבחירות האחרונות והמציאות התוך־לבנונית בכלל, כמו המציאות לאורך הגבול, יוצרות עבור חזבאללה בעיה קשה: האם לחדש את הפיגועים ולהסתכן בתגובה מצד ישראל. חשוב מכך – הפרויקט העיקרי המרכזי שבשמו חזבאללה קם, שהוא מיקד בו את עשייתו בעשרים־שלושים השנים האחרונות, הוא ההשתלטות על לבנון. והשאלה היא, מבחינתו, איך מכאן ואילך ממשיכים בפרויקט הזה. מהפכת הארזים של 2005 וגם מלחמת לבנון נתפסות כעיכובים, מקלות בגלגלים, אולם הן לא הסיטו את חזבאללה ממטרתו האסטרטגית.

כיום, על רקע מציאות זו, הדילמה מחריפה. במרכזה עומדת השאלה אם להמשיך ולשחק את המשחק הלבנוני אשר נקבע בהסכם טאיף, המשחק הכולל השתתפות בפרלמנט, נכונות לקבל שיטה עדתית אזורית, אשר השיעים מקופחים בה ואשר על פיה הם ובעלי בריתם לא יצליחו כנראה לעולם להשיג רוב בדרכים דמוקרטיות או לחלופין לנסות לקרוא תיגר על השיטה הקיימת ואז לדרדר את לבנון על סִפה של מלחמת אזרחים.

במאי 2008, בעקבות ניסיונה של ממשלת לבנון לפרק את רשת התקשורת העצמאית של חזבאללה בבירות, נתן חזבאללה מעין קדימון למלחמת אזרחים, כאשר לוחמיו השתלטו על מערב בירות, ובעקבות זאת בהסכם דוחה כפה הארגון על ממשלת לבנון להעניק לו שליש חוסם בממשלה. כיום, לאחר הבחירות דנים בהקמת ממשלה חדשה, ואנו נמצאים בעצם באותה נקודה ממש, כאשר הקואליציה המנצחת מתעקשת בתוקף ניצחונה בבחירות להקים ממשלה מתפקדת, ולכן שרי חזבאללה, אם בכלל יצטרף חזבאללה לממשלה, לא יזכו לשליש החוסם בלבנון.

לעומת זאת, חזבאללה עומד על תביעתו לקבל את השליש הזה. מן הסתם, על פי המסורת הלבנונית נחזה בפשרה מסוג זה או אחר.

מכל מקום, נראה כי אנו מתקדמים למעשה לעבר שתי נקודות רתיחה אפשריות. השאלה היא אם אפשר למנוע אותן או אם התרחשותן היא שאלה של זמן, ומה יבוא קודם כול: האם סיבוב עימות נוסף בין ישראל לחזבאללה או התלקחות בזירה הלבנונית הפנימית. בנוגע לאפשרות להתלקחות עימות נוסף בצפון יש לציין כי לא יוניפי"ל ולא העובדה שחזבאללה אינו פרוס לאורך הגבול הם אלה שמונעים את חידוש ירי הרקטות או הפיגועים אלא החלטת חזבאללה להימנע מכך מתוקף הרתעה מצד ישראל. אמנם העובדה שחזבאללה אינו נוכח כיום בגלוי לאורך הגבול מורידה כמה מגורמי החיכוך שהיו קיימים מאז הנסיגה עד פרוץ המלחמה בשנת 2006, אולם יש לזכור כי חזבאללה חזק מתמיד. במציאות זו יכולות להתרחש תקריות כאלה ואחרות, דוגמת חיסולו של מורנייה או ירי ספורדי של טילים בידי גורמי ג'האד עולמי. בה בעת, אולם במצב שצד אחד מחזיק בארסנל של כחמישים אלף טילים ושני הצדדים שואלים עצמם אם ומתי יפרוץ הסיבוב השני, עלולות שאלות אלה להיות בבחינת נבואה המגשימה את עצמה. אשר לזירה התוך־לבנונית ולהתלקחות אפשרית שם, הרי צריך לשאול כמה זמן תהיה העדה השיעית מוכנה לקבל מציאות שלמרות גודלה, היא עוד נחשבת בה, מבחינה פוליטית, עדה שולית, ואיננה נהנית מהפריבילגיות הראויות לגודלה ומחלק הוגן בשלל. חשוב לא פחות – עד כמה ולאורך כמה זמן יהיה חזבאללה, המוביל כיום עדה זו, מוכן לשאת את המצב הזה או שיגיע למסקנה כי הגיע הרגע לבצע מהלך כולל ומקיף ולהשתלט בכוח צבאי על המדינה הלבנונית.

## הערות

1 ראו את נאומו של חסן נסראללה כמו שהובא בערוץ הטלוויזיה אל־מנאר, 25 במאי 2009.
2 2009 annual Arab Public Opinion survey, Zogby International.
3 ראו את אתר האינטרנט של מכון זוגבי
http://www.zogby.com/News/ReadNews.cfm?ID=1697
4 ראו את נאומו של חסן נסראללה כמו שהובא בערוץ הטלוויזיה אל־מנאר, 26 במאי 2000.
5 לדבריו של חסן נסראללה ראו את ערוץ הטלוויזיה אל־מנאר, 12 ביולי 2006.
6 לנאומו של חסן נסראללה ראו את ערוץ הטלוויזיה אל־מנאר, 22 בספטמבר 2006.
7 ראו את דבריו של חסן נסראללה בריאיון לערוץ הטלוויזיה אל־ג'זירה, 20 ביולי 2006.
8 לדבריו של נשיא סוריה בשאר אל־אסד ראו את העיתון **תשרין** (דמשק), 17 באוגוסט 2006.